

การจัดการเชิงกลยุทธ์แบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์

Strategic Management Desirable Leadership Role Models

กฤษนันท์ แสงมาศ¹ และยโสธรา ศิริภาพระภากร²

บทคัดย่อ

การจัดการเชิงกลยุทธ์แบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ในโลกของความเป็นจริงสำหรับผู้บริหาร หรือผู้นำในองค์กรตามหลักการของพระพุทธศาสนาจำต้องดำรงตนอยู่ในหลักธรรมแห่งความรัก ความสามัคคี ความเสียสละและมีความเที่ยงธรรม ยุติธรรม มีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงกาย วาจาและจิตใจ มีธรรมเป็นที่พึ่ง เป็นที่เคารพ มีธรรมเป็นที่สักการะมีธรรมเป็นธงชัยหลักธรรมเหล่านั้นได้แก่พรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 สัมปยุตธรรม 7 อัปปริหานิยธรรม 7 เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งคือ ความไม่ประมาทและธรรมอันมีอุปการะมากคือ สติและสัมปชัญญะ ธรรมอันทำให้งาม และธรรมคุ้มครองโลก ท้ายที่สุดแล้วผู้นำจึงจำเป็นต้องตรวจสอบตัวเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะด้านสติ ความระลึกรู้ตัว สัมปชัญญะ ความรู้ตัว หมายถึงระลึกรู้ตัวได้ รู้ตัวได้ ถึงการกระทำ คำที่พูด และเรื่องที่เกิดขึ้น ด้วยหลักแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นมรรคเป็นผลอันเป็นแบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ได้

คำสำคัญ : แบบอย่าง, ความเป็นผู้นำ, ที่พึงประสงค์

Abstract

Preferred leadership style In the real world for Executives Or leaders in organizations According to the Principles of Buddhism Must Do oneself in a Principle consisting of love, Unity, Sacrifice and fairness Is a Means of sustaining Physical, word, and Heart. It is a Place of Respect, a sign of Victory. Must consist of Principles, Etc. But the Most important is carelessness, namely the Edicts and the Things That make us Dignified include Patience, so leaders must Always Examine Themselves. In Particular, Consciousness, Awareness Means 8 acts of Truth, Which are Principles that lead to Effective Actions That is a Desirable leadership role model

Keywords: Role Model, Individuality, Dependency

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Assistant Professor in Political Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus.

² อาจารย์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ โทร. 0887147526 อีเมล yasothara@gmail.com

Lecturer in Political Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus.

บทนำ

แบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ในโลกของความเป็นจริงสำหรับผู้บริหาร หรือผู้นำในองค์กรตามหลักการของพระพุทธศาสนาจำต้องดำรงตนอยู่ในหลักธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวการให้ ความสำคัญ ถึงรูปแบบ ภาวะ ผู้นำ ที่พึงประสงค์ ไว้ ดังนี้

“เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกันเพราะมีผู้นำที่ไปคดฉันใด ในหมู่ มนุษย์ก็ฉันนั้นบุคคลผู้ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมหมู่ประชาชนนอกนั้นก็ จะ ประพฤติชั่วเสียหาย แวันแคว้นทั้งหมดก็จะยากเข็ญหากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรมเมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไป ตรง โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกันเพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ได้รับสมมติให้เป็น ใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรมหมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม ทั้งวันแคว้นก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต),2546: 2)

พุทธภาษิตที่ได้ยกมาอ้าง แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะคุณธรรมที่มีกาย วาจาและ ใจ เป็นตัวแสดง เพราะว่ากาย วาจาและใจเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกมาเห็นได้ชัดเจน เมื่อมีการสั่งการ หรือการ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป ให้เห็นว่า เป็นฝ่ายกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม เป็น กาย วาจา ใจสุจริตหรือเป็นกาย วาจา ใจทุจริตจะเดินไปข้างหน้าตรงหรือว่าคด เพื่อประโยชน์ตน ประโยชน์เพื่อนพ้อง กลุ่มตนหรือประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้นธรรมจึงเป็นหัวใจของการเป็นผู้นำโดยเฉพาะหลักความยุติธรรม สุจริตธรรม คุณธรรมและศีลธรรม เป็นต้น

ภาวะผู้นำกับการให้ความหมาย

พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำคือ คุณสมบัติของบุคคล เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม ภาวะผู้นำ คุณสมบัติของบุคคล เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม (ธวัช บุญยมณี.ดร.พศ.2550: 1)

หฤทัย ปุตุเศรณี กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ของบุคคลรอบข้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคลที่จะสามารถสร้างอิทธิพลจูงใจหรือ สั่งการให้บุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคน กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

นิพนธ์ กิณาวงค์ กล่าวว่า ภาวะผู้นำหมายถึงปรากฏการณ์ที่บุคคลหนึ่งที่เรียกว่าผู้นำสามารถทำให้คน อื่นๆ ปฏิบัติตามที่ต้องการได้ โดยการปฏิบัติงานนั้น ผู้ปฏิบัติมีความเต็มใจหรือสมัครใจที่จะทำ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจาก ความเชื่อถือ ศรัทธาหรือพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวผู้นำนั้น

สรุป ภาวะความเป็นผู้นำ ผู้นำจะต้อง มีความรอบรู้มีความสามารถเป็นผู้มีบุญบารมีที่ได้สั่งสมกระทำมา ตั้งแต่อดีตเป็นเครื่องรอง โดยเฉพาะเรื่องของ ทาน ศีล ภาวนา และหลักของความเป็นผู้ใหญ่ มี เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความชื่นชมยินดี อมใจ อุเบกขา ความเที่ยงตรงและการกระทำที่ถูกต้อง เป็นกลาง ยุติธรรมไม่ลำเอียงด้วยอคติ เพราะรักขอบพอ เกลียดชัง กลัวกรง หลงไหลคลั่งไคล้ ด้วยอกุศลจิต มีโลภะ โทสะและ โมหะเป็นต้น นอกจากนั้นยังมิรู้ได้อธิบายความแตกต่างผู้นำและผู้บริหารเอาไว้มากมาย

ลักษณะจากการศึกษาระหว่างความแตกต่างผู้นำกับผู้บริหาร

ความแตกต่างย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้มองเห็นถึงลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะด้านระหว่างผู้นำกับผู้บริหาร ในหลักการแล้วบางครั้งผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้นำ แต่บางครั้งผู้นำเป็นทั้งผู้บริหารไปพร้อมเสร็จ ถึงอย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างผู้นำกับผู้บริหารย่อมมีส่วนที่เหมือนกันและต่างกันในหลักการและกระบวนการ ดังจะได้ยกความแตกต่างมาให้พิจารณาโดยใช้ตารางนี้ (จุมพล หนีมพานิช, ดร.,รศ., 2547 : 3)

ตารางที่ 1 ลักษณะความแตกต่างระหว่างลักษณะผู้นำและผู้บริหาร

ลักษณะผู้นำ	ลักษณะของผู้บริหาร
1. ชอบเปลี่ยนแปลง ชอบสิ่งใหม่ ๆ	1. ชอบบริหาร
2. ไม่ชอบเอาอย่างหรือลอกแบบใคร	2. ชอบลอกแบบ
3. ชอบพัฒนา	3. ชอบรักษา
4. เน้นหรือมุ่งคน	4. เน้นหรือมุ่งระบบและโครงสร้าง
5. มีแรงกดดันดาลในความไว้วางใจ	5. ไว้วางใจการควบคุม
6. มองไกล	6. มองใกล้
7. ชอบถามว่าอะไรและทำไม	7. ชอบถามว่าอย่างไรและเมื่อไร
8. ชอบมองไปที่สูง(ชอบฟ้า)	8. ไม่ชอบมองไปที่สูง
9. ชอบริเริ่ม	9. ชอบเลียนแบบ
10. ชอบท้าทายสถานภาพเดิม	10. ชอบรักษาสถานภาพเดิม
11. เป็นตัวของตัวเอง	11. เป็นผู้ปฏิบัติตามที่ดี
12. ชอบทำในสิ่งที่ถูก	12. ชอบทำสิ่งต่างๆ ให้ถูก

ผู้นำ (วิเชียร วิทยอุดม,รศ.,2548: 1) คือ บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มหรือผู้มีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของกลุ่มและทำให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย ในส่วนของภาวะผู้นำ คือ การมีอิทธิพลเหนือการกระทำของผู้อื่น คุณภาพหรือคุณค่าของผู้นำอยู่ที่ว่าสามารถตัดสินใจได้ว่า จะต้องทำอะไรและสามารถชักนำให้ผู้อื่นช่วยทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปดังที่ได้ตั้งใจไว้ที่ใดไม่มีพลังซึ่งจะมีอิทธิพลเหนือความคิดและการกระทำของผู้อื่น ที่นั่นก็ไม่มีภาวะผู้นำ แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือภาวะผู้นำนั้นจะต้องประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำ คือ ปรากฏการณ์แบบกลุ่มคือไม่มีผู้นำที่ปราศจากผู้ตาม ภาวะผู้นำจะรวมถึงการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีอิทธิพลต่ออีกคนหนึ่ง การที่สามารถชักจูงใจผู้อื่นได้

2. ผู้นำใช้อำนาจหรือชักนำกลุ่มให้เชื่อในการกระทำหรือความสำเร็จของเป้าหมายนั้นๆ ดังนั้นภาวะผู้นำคือเป้าหมายของการดำเนินงานโดยตรงและบทบาทที่แสดงในกลุ่มและองค์การ

3. การแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้นำ สันนิษฐานได้จากการแบ่งกลุ่มหรือการจัดลำดับชั้นภายในกลุ่ม บางกรณีลำดับชั้นเป็นปกติทั่วไปซึ่งง่ายต่อการบ่งบอกว่าใครเป็นผู้นำ นั่นคือผู้นำจะอยู่ในลำดับบนสุด บางกรณีก็ซับซ้อนและบางครั้งก็มีการยืดหยุ่น

สรุป ผู้นำจึงต้องมีภาวะของผู้นำในการที่จะก้าวไปสู่ความเป็นนักบริหารมืออาชีพที่สำคัญที่สุดก็คือบุคคลผู้ที่
จะมาเป็นผู้นำได้จะต้องสามารถสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ติดตามได้แก่ กลุ่มคนใน
หน่วยงานหรือองค์กรของตน นอกจากนั้นต้องเป็นบุคคลที่มากด้วยคุณธรรมโดยเฉพาะ การใช้หลักธรรมาธิปไตยใน
การใช้เป็นฐานการบริหารซึ่งจะเข้าระบบของธรรมาภิบาลที่สะอาดโปร่งใส มีส่วนร่วม ตรวจสอบได้ทุกเวลาอัน
เนื่องจากผู้นำมีภาวะผู้นำในการบริหารนั่นเอง

คุณสมบัติของผู้นำ ผู้นำควรจะมีคุณสมบัติอย่างไรบ้างจึงจะได้ชื่อว่า ผู้นำ ความเป็นผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้
(1) มีสติปัญญา (2) มีความดีงาม (3) มีความรู้ความสามารถนอกจากนั้น ในหนังสือ บทบาทพระบรมครู ของพระรา
ชมราณี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำอันมีพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาไว้ 2 ส่วน จะขอ
ยกเอามาเป็นข้อมูลทางการศึกษาและความรู้เพื่อผู้นำหรือหัวหน้าจะพินิจเอาไปยึดถือปฏิบัติ โดยนำเอาคุณสมบัติ
ของพระพุทธเจ้ามาเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างของผู้นำหรือหัวหน้ากล่าวคือ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุต
โต), 2551 : 10 - 13)

1. ทรงมีพระมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการและอนุพยัญชนะ 80 ประการมีพระวรกายสง่างามอย่างที่มีผู้ชมว่า “พระสมณโคดม มีพระรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก วรรณะและพระสรีระดุจดั่ง
พรหม น่าดูน่าชมนักหนา

2. ทรงมีพระสุระเสียงไพเราะและตรัสพระวาจาสุภาพ สละสลวย อย่างคำชมของ จักมีพราหมณ์ที่ว่า
“พระสมณโคดม มีพระวาจาไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำได้งดงาม มีพระวาจาสุภาพ สละสลวย ไม่มีโทษ ยังผู้ฟังให้
เข้าใจเนื้อความได้ชัดแจ้ง และคำของอุตตรมาณพที่ว่า “พระสุระเสียงที่เปล่งก้องจากพระโอษฐ์นั้นประกอบด้วย
คุณลักษณะ 8 ประการคือ แจ่มใส 1 ชัดเจน 1 นุ่มนวล 1 ขวนฟัง 1 กลมกล่อม 1 ไม่พรวด 1 ซึ่ง 1 กังวาน 1 หรือ
ตามมหาบุรุษลักษณะ ข้อที่ 28 ว่า มีพระสุระเสียงดุจดั่งพรหม ตรัสมีสำเนียงไพเราะดุจนกการเวก

3. ทรงมี พระอากัปกิริยา มารยาททุกอย่างทั้งงดงามน่าเลื่อมใส เริ่มแต่สมบัติผู้ดี และมารยาทอันเป็นที่
ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ทุกประการ พร้อมไปด้วยความองอาจ ความสง่างาม
ความสงบเยือกเย็น การแสดงธรรมของพระองค์ นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึก
เพลิดเพลิน สุขใจ ขวนให้อยากฟัง อยากใกล้ชิด พระองค์อยู่ไม่ว่า อย่างคำชมของบุคคลต่าง ๆ เช่น “นี่ท่านปิงคิ
ยานี มองเห็นสารประโยชน์อันใด จึงเลื่อมใสในพระสมณโคดมถึงเพียงนี้...ท่านผู้เจริญ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มั่งคั่งในรส
อันเลิศแล้วย่อมไม่ปรารถนารสอื่นๆ ที่เลวฉิบไฉน บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ จะ
โดย สุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรมก็ดี ย่อมไม่ปรารถนาว่าตะของสมณะเป็นอันมากเหล่านี้
โดยลักษณะนั้นๆ เลยฉิบไฉน....เปรียบเหมือนบุรุษผู้หิวและอ่อนเพลียมาได้รวงผึ้งก็พึงลิ้มรสย่อมได้รสแห่งแสนชุ่มชื่น
ฉิบไฉน บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตม พระองค์นั้นย่อมได้รับความดีใจ ปลาบปลื้มใจฉิบไฉน...เปรียบเหมือนบุรุษได้
ไม้จันทน์ เป็นจันทน์เหลืองหรือแดง จะสุกกลิ่นตรงที่ใดจะเป็นราก ลำต้น หรือที่ยอด ก็ย่อมได้กลิ่นหอมสนิทเป็น
กลิ่นแท้ ฉิบไฉน บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตม พระองค์นั้นก็ย่อมได้ปราโมทย์ ได้ความโสมนัสฉิบไฉน...เปรียบ
เหมือนบุรุษอาพาธ เจ็บปวด เป็นไข้หนัก นายแพทย์ผู้ฉลาด พึงบำบัดอาพาธเขาได้ฉิบไฉน บุคคลพึงคำของท่าน
พระโคตมพระองค์นั้น ความโศกเศร้าปริเวทนาความทุกข์ โทมนัสและคับแค้นในของเขาย่อมหมดไป ฉิบไฉน...
เปรียบเหมือนสระใหญ่น้ำใสเย็นจิตสนิท น่าเจริญใจ มีท่าราบเรียบ น้ำรินรมย์ บุรุษผู้ร้อนด้วยแสงแดด ถูกแดด
แผดเผาเหน็ดเหนื่อย หวั่นระหายเดินมาถึง เขาลงไปอาบ ตมในสระน้ำนั้น พึงระงับความกระวนกระวาย ความเหน็ด
เหนื่อยและความร่าร้อนทั้งปวงได้ฉิบไฉน บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้นแล้ว ความเหน็ดเหนื่อยและ

ความร่ำร้อนของเขาก็ย่อมระงับไปได้หมดสิ้นฉนั้น...ชนทั้งหลายที่ท่านพระโคตมทรงชี้ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทานให้อาหาญ ให้สำเร็จด้วยธรรมมีกถาแล้ว เมื่อจากไปจากที่นั้ก็ยงเสียวหลังกลับมามองด้วยไม่อยากจะละจากไป...

ที่ยกมาอ้านี้คือคุณลักษณะของพระบรมครูของพระบรมศาสดาที่พระองค์ทรงมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำหรือหัวหน้า ที่ยิ่งใหญ่กว่าผู้นำทั้งหลายในโลกนี้และโลกอื่นๆ ควรแก่การที่ผู้นำหรือหัวหน้า พึงยึดถือเป็นแนวทางในการทำงานหรือทำหน้าที่ของตนๆ เอาไว้อย่างมั่นคงสำนึกอยู่เสมอๆ

ลักษณะของผู้นำ คือ ลักษณะของผู้นำที่ดีผู้นำที่ทำให้ผู้ตามหรือผู้ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา มีความศรัทธาและเชื่อมั่นและพร้อมที่จะปฏิบัติตามนั้นที่สำคัญต้องมืองค์ปัจจัย ดังนี้ (วิทยากร เชียงกุล,2547:38) (1) มีวิสัยทัศน์ที่เฉียบคมที่ทำให้คนสนใจ (2) สื่อให้คนในองค์กรเห็นพ้องด้วยได้อย่างดี (3) มีความหนักแน่นเสมอต้นเสมอปลายทำให้คนไว้วางใจ (4) เป็นคนรักการเรียนรู้อยู่รวมทั้งการเรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่น กล้าเสี่ยง ทำหาย และรับผิดชอบมีความคงเส้นคงวาในการตัดสินใจ

ศักยภาพของความเป็นผู้นำ คือ จะต้องเป็นบุคคลที่มีสายตายาว ไกลมองเห็น เหตุการณ์มีอยู่ในปัจจุบันก้าวข้ามสู่อนาคต คาดการณ์เรื่องราว และเหตุการณ์ข้างหน้าได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือผู้นำนั้นจะต้องเป็นนักกระหายอยากในการเรียนรู้อย่างไม่รู้จักอิ่มกับ การค้นคว้าศึกษา อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เพราะว่าผู้นำที่มีศักยภาพนั้นจำเป็นต้องก้าวให้ทันเรื่องราวใหม่ๆ อยู่เสมอ และที่สำคัญจะต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้คือ (ธวัช บุญยณณ,ดร.ผศ.,2550: 39-40) 1. ความอยากรู้อยากเห็นที่ไม่เคยมอดและการเรียนรู้อย่างไม่มีวันจบ 2. มีจินตภาพ (วิสัยทัศน์) ที่มีพลัง ตอนแรกผู้นำกำหนดความเป็นจริงของเขา(สิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นไปได้)และต่อมาก็จัดการทำความเข้าใจของเขาให้เป็นจริง 3. พัฒนาความสามารถที่จะสื่อสารจินตภาพและสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่นเห็นด้วย 4. ยอมรับความไม่แน่นอนและกล้าที่จะเสี่ยง 5. มีคุณธรรมที่เป็นตัวของตัวเอง(Integrity) รู้จักตนเอง เปิดเผย ซื่อตรง มีวุฒิภาวะ เปิดใจรับการวิพากษ์วิจารณ์ 6. เป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม ความโดดเด่น ไม่เหมือนใคร ผู้นำเรียนจากคนอื่น แต่ไม่ได้ให้คนอื่นเป็นผู้สร้างเขา

คุณธรรมของผู้นำหรือหัวหน้า คือ คุณธรรมของผู้นำหรือหัวหน้าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญ หากผู้นำหรือผู้ที่เป้นหัวหน้าไร้คุณธรรมย่อมไม่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ ได้ ดังนั้นเพื่อให้เห็นว่าผู้ที่จะทำหน้าที่เป้นหัวหน้าหรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำจะบรรลุข้อตกลงร่วมกันตามวัตถุประสงค์ได้นั้นสิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้นำหรือหัวหน้าจะต้องมีคือคุณธรรม ดังคุณธรรมของพระพุทธเจ้า ในด้านของพระปัญญาคุณ ที่อ้างอิงเอาไว้ ได้แก่ ทศพลญาณและปฏิสัมมิตา แต่ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการนำหลักธรรมเฉพาะในหลักของปฏิสัมมิตา คือ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต),2551: 197) ความแตกฉาน ความรู้แตกฉาน ปัญญาแตกฉาน ประกอบไปด้วย (พระราชมุนี(ประยุทธ์ ปยุตโต),2530: 12-17) 1. อรรถปฏิสัมมิตา ความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำ หรือข้อธรรมต่างๆ สามารถอธิบายแยกแยะออกไปได้โดยพิสดาร แม้นได้เห็นเหตุใดๆ ก็สามารถคิดออกไปล่วงรู้ถึงผลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ แล่สัั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในอรรถ 2. ธรรมปฏิสัมมิตา ความเข้าใจแจ่มแจ้งในถ้อยคำหรือข้อธรรมต่าง ๆ สามารถจับใจความคำอธิบายโดยพิสดาร มาตั้งเป็นกระู้หรือหวัข้อได้ เมื่อมองเห็นผลต่าง ๆ ที่ปรากฏ ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้แล่สัั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในธรรม 3. นิรุติปฏิสัมมิตา ความรู้แตกฉานในภาษารู้จักภาษาต่างๆ และรู้จักใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงอรรถและธรรมให้คนอื่นเข้าใจ และเห็นตามได้ แล่สัั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในนิรุกติ 4. ปฏิภาณปฏิสัมมิตา ความมีไหวพริบสามารถเข้าใจ คิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ และมีความรู้ความเข้าใจชัด ในความรู้ต่างๆว่ามีแหล่งที่มาประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้ แล่สัั้นๆ ว่า ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

ผู้นำกับการมีวิสัยทัศน์ คือ ผู้นำที่มีความสามารถนั้นจะต้องเป็นผู้นำที่มีความรู้ประกอบด้วยปัญญา หยั่งรู้ มองทะลุไปข้างหน้า ซึ่งบุคคลทั่วไปมักจะรู้จักกับคำว่าวิสัยทัศน์ (Vision) ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นบุคคลที่มีสายตามคมชัด ลึก มองออกไปข้างหน้าเห็นเหตุการณ์และเรื่องราวในอนาคตได้อย่างชัดเจนสามารถสังเคราะห์ วิเคราะห์ เหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ

คำว่าวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิความรู้และความสามารถของผู้ที่จะมาเป็นหัวหน้า ผู้นำหรือผู้บริหาร เป็นการมอง การดู การหยั่งรู้ของผู้นำหรือหัวหน้าหรือแม้แต่ผู้ที่จะมาทำหน้าที่บริหารว่า ท่านมองเห็นเหตุการณ์หรือสิ่งที่จะนำพาองค์กรหรือประเทศชาติสู่ความเจริญก้าวหน้าในวันข้างหน้าหรืออนาคตได้อย่างไร การหยั่งรู้เหล่านั้นเป็นศักยภาพของบุคคลผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำ ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ทั้งลุ่มลึก กว้าง ไกล หากผู้นำไร้วิสัยทัศน์ความเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองหรือแม้แต่ผู้บริหารก็จะสั่นหวั่นในการที่จะนำองค์กรก้าวไปสู่การยืนหยัดและแข่งขันบนเวทีของการต่อสู้ชิงชัยในระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับโลก แม้แต่แข่งขันกับตัวเองก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อให้ผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชามีความศรัทธาและเชื่อมั่นที่จะนำไปสู่ฝั่งของความเจริญเติบโตในวันข้างหน้าได้ด้วย ดังนั้นผู้เขียนใคร่ขอนำเอาความหมายคำว่า วิสัยทัศน์ มาเป็นทิวทัศน์ทัศน์ ประกอบเป็นแนวทางดังนี้ (บุรุษย์ ศิริมหาสาร, 2548: 14)

วิสัยทัศน์ การสร้างภาพอนาคตหรือการมองอนาคต ซึ่งจะเป่าหมายในการเดินไปสู่อนาคต โดยวิธีการนำระบบการวางแผนมาใช้หรือหมายถึงสิ่งที่อยากเห็นในอนาคตและเป็นสิ่งที่ดีกว่าเดิม วิสัยทัศน์เกิดจากการคิดโดยใช้ปัญญา ซึ่งอาจจะหมายถึงการสร้างคามฝันและมุ่งมั่นทุกวิถีทางที่จะทำให้ฝันนั้นเป็นจริง และ การมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กรและกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับการกิจ ค่านิยมและความเชื่อด้วยกันแล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ทำทาย มีพลัง และมีความเป็นไปได้ หรือ วิสัยทัศน์ คือ 1.สิ่งที่ฝัน 2.เกี่ยวกับเรื่องอนาคต 3.เป็นเครื่องบอกทิศทางไปสู่จุดหมายที่ต้องการ 4.มีเป้าหมายที่เป็นไปได้ 5.มีพลัง ทำทาย และแรงให้เกิดพฤติกรรมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ 6.กระชับชัดเจน ทุกคนเข้าใจตรงกันบอกทั้งเส้นทางและเป้าหมาย

พระพุทธเจ้ากับวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าของเราพระองค์ทรงหยั่งรู้ด้วยพุทธญาณ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 49) ญาณ คือ ความรู้ ปรีชาหยั่งรู้ ปรีชากำหนดรู้ ได้แก่ 1.อดีตังสญาณ ญาณในส่วนอดีต 2.อนาคตังสญาณ ญาณในส่วนอนาคต 4.ปัจจุบันนังสญาณ ญาณในส่วนปัจจุบัน พุทธญาณของพระองค์ ย่อมล่วงรู้ทั้งเรื่องราวของโลก และของเวไนยสัตว์ ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต รู้การเกิด การจุติและรู้ว่สัตว์ผู้กระทำการกรรมต่างวัน ต่างเวลาและต่างวาระนั้นเมื่อตายไปแล้วจะไปสู่ภพภูมิใดบ้าง แต่ที่สำคัญ พระองค์ได้ทรงตรัสถึงวิสัยทัศน์ของผู้นำ ที่สามารถประกอบประโยชน์ให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างยอดเยี่ยมประกอบไปด้วย พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 38-39)

1. จักขุมา หมายถึงมีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าสินค้าที่ไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจึงได้ราคาแพง ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไป ต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือชำนาญในการใช้ความคิด

2. วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกว่า เป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัด คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือความชำนาญด้านเทคนิค

3. นิสสัยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมือง ก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ ตรงกับคำว่า คนไม่มีชน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้ตรงกับคำว่า “Human relation skill” ที่ยกมาอ้างถึงเพื่อให้เห็นว่า ผู้นำ ผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ต้องเป็นนักวิสัยทัศน์นิยม ซึ่งวิสัยทัศน์คือการกำหนดอนาคตให้เป็นปัจจุบันและทำปัจจุบันให้เป็นผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดหรือวางเอาไว้เช่นการวางแผนด้วยญาณหยั่งรู้ด้วยพระปัญญาอันบริสุทธิของพระพุทธเจ้าด้วยความเมตตาอนุเคราะห์เวไนยสัตว์ของพระพุทธเจ้าด้วยการวางแผนงานประกาศพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า อันดับแรกคงต้องมองคุณลักษณะวิสัยทัศน์ของผู้นำอย่างพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงมีคุณลักษณะ หรือพุทธคุณ อันได้แก่คุณของพระพุทธเจ้า 9 ลักษณะดังนี้ (จรรยา วรณ กสิณานนท์, 2537: 27-28) 1. เป็นพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์ห่างไกลจากกิเลส 2. เป็นผู้ตรัสรู้ความจริงได้โดยลำพังพระองค์เอง 3. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาความรู้และความประเสริฐ 4. เป็นผู้เสด็จไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่มหาชน 5. เป็นผู้รู้ความจริงของโลกพร้อมทั้งอริยาไยของสัตว์โลกได้โดยแจ้งชัด 6. เป็นผู้สามารถฝึกมนุษย์ได้อย่างยอดเยี่ยมไม่มีบุคคลอื่นเท่าเทียม 7. เป็นพระศาสดาของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย 8. เป็นผู้ตื่นจากความหลงผิดมมายุและมีพระทัยเบิกบานในธรรมที่ทรงตรัสรู้ 9. เป็นผู้ฉลาดในการจำแนกธรรมออกแสดงให้เหมาะกับอริยาไยของผู้ฟัง

คุณลักษณะหรือที่เรียกว่า “พุทธคุณ” อันเป็นคุณที่ประเสริฐของพระพุทธเจ้าย่อมเป็นเครื่องประจักษ์ชัดที่ผู้นำเช่นพระพุทธเจ้าที่พระองค์จะกำหนดหรือหยั่งรู้ด้วยพระญาณอันบริสุทธิ์ที่จะทรงวางแผนแสดงธรรมโดยเริ่มจากการตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลเป็นอันดับแรกดังพระดำรัสที่พระองค์ได้ทรงดำริว่า (วิ.ม. (ไทย) 4/10.15.) “เราจะพึงแสดงธรรมแก่ใครก่อนหนอ ใครจักรู้ธรรมนี้ได้ฉับพลัน” แล้วทรงดำริต่อไปว่า “อาฬารดาบส กาลามโคตรนี้เป็นบัณฑิต ฉลาดเฉียบแหลม มีปัญญา มีสุติในตาน้อยมานาน ถ้ากระไร เราจะพึงแสดงธรรมแก่อาฬารดาบส กาลามโคตรก่อน เธอจะรู้ธรรมนี้ได้ฉับพลัน” อาฬารดาบสก็เสียชีวิต ก่อนที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ได้เพียงแค่ว่า 7 วัน ถึงอย่างนั้นพระองค์ก็ทรงดำริว่า .. (วิ.ม. (ไทย) 4/10.14.) “เราจะพึงแสดงธรรมแก่ใครก่อนหนอ ใครจักรู้ทั่วถึงธรรมนี้ได้ฉับพลัน” จึงทรงดำริต่อว่า “อุททกดาบส งามบุตรนี้ เป็นบัณฑิต ฉลาดเฉียบแหลม มีปัญญา มีสุติในตาน้อยมานาน ถ้ากระไร เราจะพึงแสดงธรรมแก่อุททกดาบสงามบุตรก่อน เธอจักรู้ธรรมนี้ได้ฉับพลัน” แต่น่าเสียดายท่านได้เสียชีวิตอีกสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นมาจากพระญาณอันหยั่งรู้ด้วยพุทธจักขุอันเป็นทิพย์ของพระองค์โดยเฉพาะการหยั่งรู้บุคคลทั้งหลาย ซึ่งแบ่งเป็นประเภทของบุคคลได้ 4 ประเภท และได้เปรียบเทียบบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นดังดอกบัว 4 เหล่า ประกอบด้วย (วิ.ม. (ไทย) 4/10.14.)

“มีอุปมาเหมือนในดอกอุบล ในกอบทุมหรือในกอบุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ ดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำฉนใดพระผู้มีพระภาคทรงตรวจโลกด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์ทั้งหลาย ผู้มีสุติในตาน้อย มีสุติในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดีมีอาการทรามสอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งน่ากลัวก็มีฉนั้น”

วิสัยทัศน์ที่ดีของผู้นำ วิสัยทัศน์ที่ดีของผู้นำหรือผู้บริหารและผู้ปกครองนั้น จะต้องประกอบด้วย ลักษณะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้คือ (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2548: 39) (1) กว้าง คือการมองภาพรวมที่เป็น Total is more than the sum of its parts ด้วยการพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส ปัญหาและปัจจัยต่างๆ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวมาประกอบการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (2) โกล คือวิสัยทัศน์

การมองเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์นั้นมิใช่การมองแบบ Here and now ในระยะสั้นๆ เพียง 10 ปี แต่เป็นการสร้างภาพฉายไปข้างหน้า(Mental projection) ที่นานกว่าการ ปฏิบัติที่เกิดแต่ผลนำออก(Outputs)แต่ผลลัพธ์ (Out-Comes) ในระยะยาวไม่บังเกิดก็ไม่ถือว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่ดี (3) ใฝ่สูง คือมีความคิดสร้างสรรค์คล้ายกับสายตาของเหยี่ยวที่บินอยู่บนยอดเขา มองเห็นทั้งด้านหน้าและด้านหลังเขา มองเห็นว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นและควรปรับท่าที่ไปในทางทิศใดจึงจะมุ่งสู่ความสำเร็จ

พระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างของผู้นำ เราจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากจะเป็นผู้นำแล้วพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของผู้นำของโลกที่จะให้ชีวิตและสังคมมีความสุข สงบและมีสันติภาพ เพื่อให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำที่เป็นแบบอย่างของโลก จึงขอนำเอาคุณสมบัติของผู้นำอย่างพระพุทธเจ้าบางข้อมาให้เห็นดังนี้ ลักษณะเด่นที่พระพุทธเจ้าพระองค์ได้ทรงตรัสเอาไว้คือ พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต),2546: 7-8)

1. เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง พระองค์ได้ทรงแสดงถึงจุดเด่นเอาไว้ว่า “ผู้นำนั้นเป็นผู้ทำเพื่อประโยชน์แก่เขา โดยเฉพาะสำหรับพระพุทธเจ้า ก็คือประโยชน์แก่สรรพสัตว์หรือมนุษยชาติทั้งปวง ถ้ามองในวงแคบเข้ามาก็คือ ผู้นำนั้นเป็นผู้ที่ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์แก่หมู่ชน แก่ญาติมิตร เพื่อนร่วมชุมชน เพื่อนร่วมชาติ เพื่อนร่วมสังคม แต่องค์กรนั้น ๆ ที่มีขึ้น ก็เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ชาติแก่เพื่อนมนุษย์แก่สังคมนั่นเอง เพราะฉะนั้นหลักสำคัญก็คือ เป็นกัลยาณมิตรในสาระว่าทำเพื่อประโยชน์แก่เขา

2. ความเป็นผู้นำของพระพุทธเจ้านั้นแสดงออกในลักษณะอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นผู้ค้นพบมรรคหรือค้นพบทาง ทรงเป็นผู้รู้ทางและทรงบอกทางให้ ทางนั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อไปสู่จุดหมาย หมายความว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้ เพราะท่านทั้งหลายต้องการไปให้ถึงจุดหมายนั้น แต่เขาไม่รู้ทางที่ไปสู่จุดหมาย

3. แล้วก็มาช่วยบอกกล่าวชี้แนะหรือบอกทางให้ เป็นเหมือนมัคคุเทศก์ ทำให้ผู้คนอื่นสามารถร่วมเดินทางหรือโดยสารไปท่านใช้คำว่า “มาร่วมสมทบ” หรือ “ตามสมทบ” เดินทางไปสู่จุดหมาย ทั้งนี้หมายความว่า ผู้นำจะต้องรู้จุดหมายชัดเจน และรู้ทางที่จะดำเนินไปสู่จุดหมายนั้นพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงมีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำซึ่งแสดงออกในคำตรัสเป็นบางครั้งคือ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ช่วยให้คนทั้งหลายได้ศึกษา เรียนรู้ หรือฝึกฝนตนเองจนกระทั่งเขาสามารถที่จะข้ามพ้นความทุกข์หรือปัญหาไปถึงจุดหมายได้ ข้อนี้หมายความว่าผู้นำไม่ได้มาหยิบยื่นอะไรให้แก่ผู้อื่นโดยตรง แต่มาช่วยให้คนอื่นได้ฝึกตน ได้เรียนรู้ จนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยตนเองให้พ้นปัญหาไป หรือทำได้สำเร็จบรรลุจุดหมาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะทรงเป็นผู้นำ ภาวะผู้นำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ได้ตรัสเอาไว้ในมหาชนก ซึ่งพระองค์ได้ทรงตรัสเอาไว้ดังนี้ (บุรชัย ศิริมหาสาคร,2548: 14-15)

1. พลະ ກໍາລັງທີ່ສູງ 2. ສະຖິຕິປັນຍາທີ່ເປັນເລີກ 3. ການເພື່ອນອັນບໍລິສຸດ ເຮົາຈະເຫັນວ່າ ຜູ້ນຳທີ່ມີ ຄັດຍາກແລະເປັນຜູ້ທີ່ຊັກຊື່ແລະນຳຜູ້ອື່ນໃຫ້ເກີດຄວາມສຳເລັດສຳເສດແລະສາມາດທີ່ຈະປະຕິບັດເປັນຜູ້ສຳເລັດສຳເສດແລະເປັນແບບຢ່າງໄດ້ດັ່ງນັ້ນໃຜຊົນນຳບຸກຄົນທຸກຊົນກະທວ່າພະມະຫາຊົນກະທວ່າພະອິດທະນາມວ່າຜູ້ເຊື່ອມາໄວ້ດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້

ມຸນີເຊື່ອມາ : ທ່ານທ່ານນີ້ຈະໄດ້ປະໂຫຍດອັນໃດຢ່າງໃດກໍຕ້ອງຕ້ອງຕ້ອງດີ

ພະມະຫາຊົນກະທວ່າ : ຖ້າມີຄວາມເພື່ອນພາຍາມຈະຖາມທ່ານທ່ານນີ້ກໍ່ເປັນຄວາມສຳເລັດສຳເສດເຖິງແມ່ນຈະຕ້ອງຕ້ອງໄດ້ຊື່ວ່າໃຜຊົນນຳພາຍາມຢ່າງດີທີ່ສຸດແລ້ວ

มิใช่เพียงเท่านั้น พระองค์ยังทรงดำรงในหลักธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะหลัก ทศพิธราชธรรม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 250) ธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน, คุณสมบัติของนักปกครอง ที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดีประกอบด้วย (สุต.ขุ.ชา.(ไทย)28/176/112) คือ 1.ทาน 2.ศีล 3.การบริจาค 4.ความซื่อตรง 5.ความอ่อนโยน 6.ความเพียร 7. ความไม่โกรธ 8.ความไม่เบียดเบียน 9.ความอดทน 10.ความไม่คลาดธรรมดา นอกจากหลักธรรมที่พระองค์ทรง บำเพ็ญดังกล่าวแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงเจริญด้วยธรรมที่เรียกว่า สังคหะวัตรธรรม (สุต.ขุ.ชา.(ไทย)28/176/112) เรื่องสงเคราะห์กัน, คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือ กันยึดเหนี่ยวใจกันไว้และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกคือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะยึดรถ ที่กำลังแล่นไปให้ คงเป็นรถและวิ่งเล่นได้ มี (สุ.ขุ.ชา.(ไทย)28/176/83) 1.ทาน(การให้) 2.ปิยวาจา (การเจรจาด้วยคำที่น่ารัก) 3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4.สมานัตตตา (ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควรในที่นั้น ๆ

ผู้นำในอุดมคติ เมื่อเราเอ่ยถึงผู้นำ เราจะต้องมองเห็นรูปลักษณ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผู้นำที่มีความ แตกต่างไปจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะภาวะความเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีบุคลิกภาพที่โดดเด่น ทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ ทางด้านจิตใจได้แก่ ธรรม (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ,ดร,2548: 477) คุณธรรมที่สะท้อนออกในตัวของผู้ นำที่มีธรรมเพราะผู้นำที่แท้จริงจะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ “..ลูกจูงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม นอบน้อมธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นสิ่งสูงสุด มีธรรมเป็นใหญ่”

จึงกล่าวได้ว่า ธรรมะจึงเป็นธรรมของผู้นำที่จะต้องสั่งสมมาแต่อดีตชาติ หรือที่เรียกว่า บุญ คือ พระธรรม ปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 138) เครื่องชำระสันดาน, ความดี, กุศล, ความสุข, ความประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ, กุศลธรรมในส่วน บารมีคือ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 136) คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อ บรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง มี 10 คือ ทาน, ศีล, เนกขัมมะ, ปัญญา, วิริยะ, ขันติ, สัจจะ, อธิษฐาน, เมตตา, อุเบกขา. ซึ่งเป็นการ สร้างหรือบำเพ็ญเอาไว้ในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ดังนั้นธรรมของผู้นำในอุดมคติก็คือ (พลตรีอินทรีรัตน์ ยอดบาง เถย, 61-62) ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจจะหมายถึง (วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, 45) สิ่ง ที่ประมวลมาในรูปของระเบียบ กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณีที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเมืองที่อยู่ร่วมกันด้วย ความรักสมัครสมาน สามัคคี มีเมตตาต่อกัน ซึ่งผู้นำจะต้องคอยแนะนำ กำกับ ส่งเสริมสนับสนุนและปกป้องดูแล อย่างทั่วถึง อันเป็นหน้าที่ของผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาโดยใช้หลักสังคหะวัตร 4 ประการคือ

1. สะสางเมธะ: การบำรุงธัญญาหารให้บริบูรณ์ให้สมบูรณ์คือหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. ปุริสะเมธะ: การสงเคราะห์บุรุษที่ประพฤติดี คือการส่งเสริมคนดีให้ปกครองบ้านเมือง
3. สะสางเมธะ: การบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎร คือ การสังคมสงเคราะห์ การรักษาความยุติธรรม

ในสังคม

4. วาจาเปยยัง: การพูดจาอ่อนหวานแก่ชนทุกชั้น โดยควรแก่ฐานะก็คือการยกย่องส่งเสริมให้กำลังใจ แก่คนประพฤติดี นอกจากนั้นก็มีหลักธรรมของผู้นำที่เรียกว่า พรหมวิหารธรรม 4 ได้แก่ เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความพลอยยินดี อุเบกขา ความเที่ยงตรงได้อีกด้วย

บทสรุป

แบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ในโลกของความเป็นจริงสำหรับผู้บริหาร หรือผู้นำในองค์กรตาม หลักการของพระพุทธศาสนาจำต้องดำรงตนอยู่ในหลักธรรมแห่งความรัก ความสามัคคี ความเสียสละและมีความ

เที่ยงธรรม ยุติธรรม มีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงกาย วาจาและจิตใจ มีธรรมเป็นที่พึ่ง เป็นที่เคารพ มีธรรมเป็นที่สักการะมีธรรมเป็นธงชัยหลักธรรมเหล่านั้นได้แก่พรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 สัมปยุตธรรม 7 อัปปริหานิยธรรม 7 เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งคือ ความไม่ประมาทและธรรมอันมีอุปการะมากคือ สติและสัมปชัญญะ ธรรมอันทำให้งาม และธรรมคุ้มครองโลก ท้ายที่สุดแล้วผู้นำจึงจำเป็นต้องตรวจสอบตัวเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะด้านสติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว หมายถึงระลึกได้ รู้ตัวได้ ถึงการกระทำ คำที่พูดและเรื่องที่เกิดขึ้น ด้วยหลักแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นมรรคเป็นผลอันเป็นแบบอย่างความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ได้

เอกสารอ้างอิง

- จตุรย์ วรรณกสิณานนท์. (2537). **พุทธธรรมบุญแห่งพระพุทธอาณาจักรไทย**. กรุงเทพฯ : พุทธลีลา.
- จุมพล หนิมพานิช. (2547). **ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์กร (Leaders, Power and Politics in Organization)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธวัช บุญยมนี. (2550). **ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2537). **ภาวะผู้นำพันธุ์แท้**. กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์.
- พระเทพโสภณและเสถียรพงษ์ วรรณปก (2536). **มณีแห่งปัญญา**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2556). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรรยา. (2548). **สุทธินิยาม, ดร. พุทธวิถิ**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระราชวรมนี. (2530). **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรีนติ้ง กรุ๊ป.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2548). **ภาวะผู้นำ Leadership**. กรุงเทพฯ : บริษัทธีระฟิล์ม และโซเท็กซ์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2547). **คู่มือพัฒนาตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลาคม.
- วิรัช ถิรพันธุ์. (ม.ป.ป.). **พุทธปรัชญาการปกครอง**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ไสว มาลาทอง. (2542). **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- อินทร์นัย ยอดบางเตย. (2548). **ธรรมรัฐ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.